Марія Чумарна. «Прибулець із Сатурна» (фрагмент).

Фрагмент твору унікальний тим, що він про світ, який реально не існує – світ віртуальний, світ комп'ютерних ігор; світ інопланетян.
Запитання: Хто такий прибулець? Що ви знаєте про планету Сатурн?

Тема: Марія Чумарна. Пригодницько - фантастична повість «Прибулець із Сатурна» (фрагмент). Дружба п'ятикласника Василька з інопланетянином Лумпумчиком та однокласником Сашком. Пізнання світу і своєї власної сили, секрети справжньої дружби, фантастичні подорожі на інші планети з допомогою друзів інопланетян.

Мініхарактеристика автора

Марія Чумарна – поетеса, педагог, авторка підручників для початкової школи та понад тридцяти книг для дітей. Серед них – серія фантастичних повістей «Пригоди Лумпумчика». Маленький інопланетянин-сатурнівець допомагає вашим ровесникам – п'ятикласникам мандрувати на інші планети, пізнавати таємниці нашої Землі, а також виховувати в собі власну волю і гідність, вміння досягати мети. (буклет, сторінка письменниці в соцмережі)

Літературне дослідження

Композиція твору (комплексне коментоване читання, с.126-133)

Експозиція

Того весняного недільного дня, коли тато запропонував поїхати до лісу, я навіть не здогадувався, що віднині моє життя фантастично зміниться. Це був звичайнісінький день, а я, Василько Ігнатенко, був звичайнісіньким десятилітнім хлопцем із звичайного містечка Вишнівки. До обіду ми удвох із татом ловили рибу в лісовому озері, потім допомагали мамі готувати на вогні обід. Ви коли-небудь їли печериці, смажені на вогні на гілочці верби чи смородини? Я люблю щось таке незвичайне, а тому з радістю допомагаю мамі.

Підкреслення деталей, які є важливими у тексті.
Запитання:
- Як через експозицію розкривається часопростір у творі?

Створення карти-опори: світ лісу.
- Як через слухові (зорові) образи розкривається світ лісу?
- Як розкривається світ Василька? Який він? Чи є він щасливим? Які його захоплення?

Спостереження: художні засоби: епітети.

- Чи комфортно Васильку у світі лісу? Чому?

Зав'язка

Отже: історія, яка змінила все моє життя. Точніше, зустріч. Вона така проста і незвичайна, що коли ви захочете її почути, приготуйтеся бути уважними. Сонечко так тепло пригрівало, що не хотілося нічого робити. Просто лежати на землі й дивитися в небо. Коли дивишся в небо знизу і твої очі бачать лише його, здається, що ти стаєш іншою істотою. Якоюсь неземною і невагомою. Ти перестаєш думати про неприємні речі — просто споглядаєш, як небо повільно змінює своє обличчя. Дивно, але воно ніколи не буває подібним до самого себе. Щомиті якесь інакше... Колись у Карпатах ми з класом потрапили в грозу. Тобто гроза насувалася на вершину гори Тростян, де ми саме збирали суниці й пекли картоплю. Раптом небо потемніло і почувся тріск грому.

Спробуймо зупинити хмари!

темна грозова хмара – примара

Кругом іде злива, а у нас світить сонечко!

Світ дітей	Світ дорослих
• Бо повірили в себе і на якийсь час стали чарівниками. • Раптом щось відвернуло мою увагу — і за мить я вже не побачив «хлопчика». Просто велика кругла куля котилася по небу...	Проте тітка Оксана нашу розповідь сприйняла з недовірою
БАГАТА УЯВА	БУДЕННІСТЬ

Підкреслення деталей, які є важливими у тексті.
Доповнення карти-опори: світ лісу, світ Василька, світ дорослих.
Запитання:

- Як розкривається часопростір у цьому фрагменті?
- Як через зорові (слухові) образи моделюється світ лісу?

Спостереження: художні засоби: епітети, метафори.

- Чи можливо зупинити хмари?
- Чому «Кругом іде злива, а у нас світить сонечко»?
- Який він, Василько? Що його захоплює?
- Чи є ця частина - зав'язкою твору?

Розвиток подій

Несподівана знахідка

Я став збирати свої вудочки, ракетки для бадмінтона — аж тут помітив, як під кущем щось зблиснуло. Підійшов, розгорнув гілки... — Тату, тату! Поглянь, який м'ячик! Під кущем лежав великий голубий м'яч. Мені здалося, що коли я підходив, він сам підстрибнув і затиснувся між гілок ожини. Обережно, аби не подряпати руки, витягнув свою знахідку. М'ячик був теплий і м'який на дотик. А головне — дуже легенький. Це швидше була надувна кулька. Тільки дуже незвичайна. Вона якось реагувала на дотик моїх рук. Це був живий м'ячик — такого мені ще не доводилося бачити!

І ось тут... Будьте уважні, тут починається моя фантастична історія! Коли рушили, м'ячик раптом заворушився. Я мало не скрикнув від несподіванки! Це маленьке, кругленьке дивилося на мене великими зеленими очима! А я дивився на нього, відчуваючи в руках дивне тепло. Ніби тримав улюблене кошеня... Навіть не пам'ятаю, як вийшов з машини і помчав до своєї кімнати. Так завершився цей звичайний і неймовірний день. День, коли вперше зустрівся з малим інопланетянином. І все моє життя стало іншим...

Це було широке поле, засіяне дивними квітами дуже яскравих кольорів. А поміж квітами літали над полем великі сяючі кульки. Кульки переливалися всіма барвами, ніби віддзеркалюючи довколишній світ. Я стояв посеред якоїсь галявини і здивовано розглядався довкола. Тут усе було круглим! Круглі квіти, округлі дерева і навіть хмарки, що підіймалися в небо, ніби кільця білого диму. А небо було не голубим, а зеленим. Раптом звідкись випурхнула зграйка малих голубих кульок і полетіла просто на мене. Я аж присів від несподіванки, але кульки пронеслися над головою з веселим передзвоном. Де я?! Треба було тікати. А куди? Он до того найближчого куща! Ноги налилися, тож насилу їх відривав від ґрунту, все тіло моє стало таким важким і незграбним, як мішок піску. Я спробував зробити крок, але заледве підняв ногу. Неймовірними зусиллями став просуватися пухкою поверхнею галявини. Ще трішки — і я звалився у теплий пух під кущем.

Підкреслення деталей, які є важливими у тексті.
Спостереження: світ поля (галявини).
Запитання:

- Якою була знахідка Василька? Чому неживе ожило?
- Як ти уявляєш маленького інопланетянина?

- Чому все на галявині було круглим?
  Спостереження: художні засоби: епітети, метафори.
- Яка роль протиставлення: звичайний і неймовірний день? Що таке відбулося, що життя Василька стало іншим?

Кульмінація

«Лум-пум!» — раптом щось лунко гупнуло просто перед моїм носом. Ще один м'ячик стрибнув з куща — і я раптом виразно почув: «Привіт, Василько!» Хто тут ще Василько?! Я зіщулився і притулився до м'якого стовбура, бо тікати було нікуди. А те кругле створіння гойдалося на пісочку й усміхалося. Дивина! У нього не було ні рота, ні носа — тільки очі. Але вони сміялися! Чомусь мені не було страшно. Я навіть приблизно здогадатися не міг, куди потрапив. Може, я в комп'ютерній грі? І це мені сниться? Треба щось придумати. Тепер я в засаді — навколо ті живі кульки, а позаду що? Там повно кущів. Як перевірити, який це світ — реальний чи віртуальний?

Раптом хтось торкнувся мого плеча — і я аж підскочив від несподіванки... — Василько, вже ранок. Треба вставати! Це моя мама. Яке щастя! Я лежу в ліжку, надворі світить сонце і синіє небо. Ну й сон приснився! То це був тільки сон?! А вчорашня поїздка з татом у ліс? Це теж приснилося? Я схопився з ліжка, натягнув штани і розглянувся по кімнаті. В кутку на м'якому кріслі лежав голубий м'ячик. Ура, це був не сон! І м'ячик був точнісінько такий самий... А що ж тоді снилося? Я обережно підійшов до крісла, простягнув руку... О, воно розплющило очі! І всміхнулося! Точнісінько так, як у сні! — То ти мені не приснився? Ти є насправді? А де всі решта м'ячики? — Вони у себе вдома. Він це якось сказав, хоча у нього й не було рота. Можете собі уяви ти — він говорив неначе в моїй голові! — Де — вдома? Я їх бачив у сні! Чи то був не сон? — Ти їх бачив на моїй планеті. — На планеті? — я аж присів від несподіванки. — То ти інопланетянин? Здорово! Я завжди хотів побачити справжнього інопланетянина! Тільки уявляв тебе зовсім по-іншому! — У Всесвіті багато планет, і їхні жителі дуже різні. Усі думки в моїй голові наче висипалися з коробки. Треба ляснути себе по чолі, щоби прокинутися... — Василько, час снідати! Біжи умиватися! Мамин голос привів мене до тями. Виявляється, я таки справді був на іншій планеті! Зелене небо, м'який пісок, дивні запахи і звуки... Усе це було справжнім! Мабуть, вигляд у мене був дуже смішним, бо м'ячик мало не пирскав від веселощів. — А як називається твоя планета? — Сатурн! — Ух ти! Фантастика! Я був на Сатурні! Я аж підстрибнув від захоплення! — Ти з ким там розмовляєш? — Мамо, вже йду! Слухай.., — я стишив голос, — а на чому ми туди літали? — Просто в думці. — Як — в думці? Ти жартуєш? — Та ні. Твоя думка — це потужний енергетичний двигун. Я прос то її підсилив — і ми разом злітали на Сатурн. — Нічого не розумію... Я ж спав! — Саме тому, що спав. Ти поклав своє тіло у ліжечко, бо воно важке — і поки воно собі відпочивало, твоя свідомість... Ти розумієш, що це таке? — Ну, це все, що я думаю і відчуваю. Це мій мозок отут, в голові. — Свідомість і мозок — це не те саме. Твій мозок теж спав на подушці, поки ти літав. А все те, що ти думаєш, відчуваєш, любиш, бажаєш — і що є тобою, окрім тіла, — те все

літало. Ти хоч трішки мене розумієш? — Навіть трішки розумію. Ти говориш про віртуальну реальність? — Нехай буде й так. Поки що такого розуміння для тебе достатньо. Вимовивши оте «віртуальна реальність», я аж запишався собою. Це знаю із комп'ютерних ігор. Погодьтеся, що для десятилітнього хлопця це непогано. А ця «кулька» каже: «Поки що достатньо». — І що, моя свідомість може літати, куди захоче? — Треба тільки чітко знати, чого ти бажаєш. — Круто... Але ж я все там бачив так, ніби насправді був на Сатурні! — Ти ж насправді й був. Можете собі уявити, що б ви відчували на моєму місці! Думки нагадували кусючий рій мух, що облітали роєм мою голову. Скільки комп'ютерних ігор про інопланетян ми зіграли з Сашком, скільки мультиків передивилися! Там інопланетяни були якісь страшні, злючі, вони нападали на землян і намагалися захопити нашу планету. А тут — якийсь голубий м'ячик з великими зеленими очима, без рота і без носа. До того ж він розмовляє зі мною без звуку, лише у моїх думках. Спершу я цього навіть не помітив, бо добре чув його голос. Такий мелодійний, як дзвіночок. Аж потім до мене дійшло, що чую його не вухами, а чимось всередині. Ніби в голові вмонтовано маленький приймач. Треба було бігти у школу, а я не знав, що мені робити. А що б зробили ви?

Підкреслення деталей, які є важливими у тексті.
Спостереження: світ дому.
Запитання:

- Чи є Василько сучасною дитиною? Що його захоплює?
- Чому, на вашу думку, інопланетянин розшукав саме Василька? Чи віриш ти у схожі дива?
- Чому авторка відправила Василька на Сатурн уві сні?
- Які істини, що допомагають зрозуміти ідею твору, розкриває інопланетянин Васильку?

Розв'язка

Таємниці для того й існують, що ними можна з кимось поділитися.

Я захопився комп'ютерною грою і ледь не потрапив у халепу...

Підкреслення деталей, які є важливими у тексті.
Створення карти-опори: світ школи.
Запитання:

- Якою є реакція кожного на те, що відбулося? А що відбулося?
- Чи варто захоплюватися комп'ютерними іграми?
- Який згубний вплив на організм людини має Інтернет-залежність?
- Мене збентежило, вразило, здивувало, захопило…
- Після цього уроку я відчув, подумав, зрозумів…

Рекламування твору та заохочення до читання:

- https://www.canva.com/design/DAE_F7VIoZU/FK-F8_AowbGvfCdlSXNSzA/view?utm_content=DAE_F7VIoZU&utm_campaign=designshare&utm_medium=link2&utm_source=sharebutton

Інтернет-покликання:
Фрагмент твору с.126-133
https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/5kl-vidbyr/Ukr-lit_5kl_Chumarna.pdf
Інтернет-залежність та комп'ютерні ігри https://is.gd/k26mt4
Сатурн https://www.youtube.com/watch?v=ITub7NYgY2Y

Наталія Дуняшенко,
вчитель української мови та літератури
і зарубіжної літератури

КЗ НВО І-ІІІ ст. «Мрія»
Кіровоградської міської ради
Кіровоградської області